

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Samma profession, olika verksamheter och rutiner

*Hanteringen av oro kring barn i föräldrakooperativ
och kommunal förskola*

Rose-Marie Paulsson

Lunds Universitet

Kandidatuppsats SOPA63

VT 2018

Handledare: Maria Bangura Arvidsson

Antal ord: 11 828

Abstract

Author: Rose-Marie Paulsson

Title: *“The same profession – different organizations and routines. Handling concerns around children in parent cooperatives and public preschools”*

Supervisor: Maria Bangura Arvidsson

Assessor: Eva Palmblad

The aim of this study was to interpret and increase the understanding of how various factors have an effect on preschool teachers' assessments to report maltreated children to the social services and to study their routines and guidelines. Interviews with four managers for preschools form the basis of this study, including their written guidelines. The study also focused on the differences between parent cooperatives and public preschools. The analyses were based on two theories, Theory of professions by Tacott Parson and Andrew Abbott and the other about system theory (Öqvist 2003, Schjodt & Egeland 1994). The study shows that there is a need for more clear guidelines and routines and that there is some uncertainty around who has the overall responsibility to report to the social services, the preschool teacher or the manager. There are also some slots in the knowledge of each other professions, between the preschool teachers and the social workers. The study shows that there is a difference between parent cooperatives and public preschools in terms of the relationships between the preschool teachers and the parents which can have an effect on the assessments to report maltreated children to social services. The issues contribute to the fact that only a part of the concern for maltreated children is reported to the social services.

Keywords: preschool teachers, maltreated children, social services, parent cooperatives, mandatory reporting.

Nyckelord: förskollärare, barn som far illa, socialtjänst, föräldrakooperativ, orosanmälan.

Tack!

Jag vill särskilt tacka min handledare Maria Bangura Arvidsson för den kreativa och uppmuntrande feedback jag fått under hela mitt uppsatsskrivande, det har gett mig ny energi när det som bäst behövdes.

Jag vill även rikta ett tack till de förskolechefer som tagit sig tid för att medverka på intervju och mailat mig verksamhetens riktlinjer och rutiner.

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	1
1:1 Syfte	2
1:2 Frågeställningar	2
2. Bakgrund	3
2:1 Barnkonventionen	3
2:2 Socialtjänstens uppdrag	3
2:3 Förskolans uppdrag	4
2:4 Föräldrakooperativ	5
2:5 Barnavårdscentralen, BVC	5
3. Kunskapsläget	6
3:1 Hemmets situation påverkar	6
3:2 Förskolans roll	6
3:3 Hinder för anmälan	7
3:4 Olika professioners inverkan	8
4. Metod	9
4:1 Val av metod	9
4:2 Urval	10
4:3 Svårigheter med urvalet	11
4:4 Tillförlitlighetsaspekter	11
4:5 Genomförande	12
4:6 Etiska överväganden	13
4:7 Bearbetning av empiri	14
5. Teori	15
5:1 Systemteori	16
5:2 Professionsteori	16
6. Analys och resultat	18
6:1 Presentation av intervjupersonerna	18
6:2 Familjernas situation	19
6:3 Risk och skydd	20
6:3:1 Tveksamheter	21
6:3:2 Orosfaktorer i den kommunala verksamheten	22
6:3:3 Orosfaktorer i den kooperativa verksamheten	23
6:3:4 Närheten till föräldrarna	24

6:4 Samverkan inom och över professionsgränserna	25
6:4:1 Samverkan inom förskolan	25
6:4:2 Samverkan med socialtjänsten	26
6:5 Förskolornas rutiner för hantering av anmälan	28
6:5:1 Skillnader i rutiner	28
6:5:2 Intervjuszvaren i relation till rutinerna	29
6:6 Sammanfattning av analys	30
7. Slutdiskussion	31
7:1 Vidare forskning	33
8. Referenslista	34
9. Bilaga 1	37
10. Bilaga 2	38

1. Problemformulering

För barn som lever i utsatta familjeförhållanden och är i behov av stöd från socialtjänsten är förskolan och Barnavårdscentralen (BVC) viktiga instanser. Här möter personal på förskolor, sjuksköterskor och läkare barnen redan från födseln tills dess att barnet är fem år och har möjlighet att uppmärksamma eventuella missförhållanden som kan leda till att barn far illa.

Möjligheten att agera i tidig ålder kan ha stor betydelse för hur framgångsrika insatserna kan bli (Lundén 2004). Anledningarna till att föräldrarnas omsorgsförmåga sviktar kan enligt Cederborg (2014) vara många; missbruk, psykisk ohälsa och ekonomiska problem är några exempel på orsaker som gör att familjen hamnar i en utsatt situation. De studier Cederborg (2014) refererar till har visat att barn i familjer där relationerna inte fungerar eller där föräldrarna inte förstår barnens behov är mer utsatta. Det finns också en hög risk att föräldrar som själv lever i en utsatt situation utsätter sina barn för bristande bemötande (ibid).

I en artikel (Svensson & Jansson 2008) som handlar om barnmisshandel konstateras att endast 30% av fallen där det finns en misstanke från förskolepersonalens sida, anmäls till socialtjänsten. Här menar författaren att det ofta handlar om att personalen hamnar i en intressekonflikt mellan relationen till föräldrarna och vinsten för barnet vid en anmälan. En negativ påverkan av relationen med föräldrarna riskerar att drabba barnen och detta väges med in vid beslut om åtgärd. I ett inslag från SVT den 7 januari 2018 berättas om ett projekt som startats upp för att hjälpa förskollärare att stötta familjer där det finns oro kring barnen. I inslaget framkom att det uppskattningsvis finns fyra elever i varje klass som lever med missbruk i hemmet och att det kan antas att samma förhållanden råder i förskolegrupper. Ändå fanns inte en enda orosanmälan från förskolan till socialtjänsten inom det området som var aktuellt i inslaget. Projektet har inneburit att förskolepersonalen fått föreläsningar och stöd kring hur de kan hantera de här situationerna och bli bättre på att uppmärksamma orosignaler, under projektets gång har man kunnat se att antalet anmälningar ökat.

Även läkare och sjuksköterskor tvekar att anmäla enligt Talsma, Bengtsson Boström & Östberg (2015). De skriver i sin artikel att det finns en osäkerhet och tvekan bland läkare på vårdcentraler och BVC kring att anmäla och att de ofta vill hämta in expertråd eller

kontakta familjens husläkare innan de anmäler till sociala myndigheter. Anmälan anses vara en så ingripande åtgärd att man hellre väljer att avstå än att fullfölja.

Socialtjänstlagen reglerar anmälningsplikten i Socialtjänstlagen (SOL) 14 kap. 1 § (SFS 2001:453) där det anges att personal har skyldighet att anmäla till socialtjänsten när de får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Detta gäller för alla myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdomar, myndigheter inom hälso- och sjukvård och socialtjänst samt vissa andra myndigheter och anställda vid dessa myndigheter. Detta gäller både personal vid skolor och förskolor samt hälso-och sjukvårdspersonal. Trots denna skyldighet är det få anmälningar som sker, och enligt Talsma et al. (2015) och Svensson & Jansson (2008) sker det i mindre än hälften av fallen.

Utifrån ovanstående frågar jag mig hur stor inverkan relationen till föräldrarna har när det gäller beslutet att anmäla oro för barn till socialtjänsten. Om relationen anges som den enskilt mest avgörande faktorn är det möjligen också så att formen av relation till föräldrarna kan spela roll. Därför anser jag att det är intressant att i undersökningen vända mig inte bara till kommunala förskolor utan också till föräldrakooperativ där det finns ett mer omfattande inslag av föräldrasamverkan för att få en fördjupad aspekt av problemet. Andra intressanta påverkansfaktorer skulle kunna vara tidigare kontakter med och erfarenheter av socialtjänsten men det kan också handla om personalens syn på sin egen roll och hur man i verksamheten hanterar oro kring barnen. Det kan med andra ord finnas flera anledningar till att anmälningar som borde gå vidare till socialtjänsten i vissa fall uteblir och jag har i denna undersökningen valt att intervjua personal på förskolor för att få deras perspektiv kring arbetet med oro bland barn samt hur de hanterar anmälningskyldigheten.

1:1 Syfte

Studiens syfte är att studera hur olika faktorer kan påverka personal på förskolor vid deras bedömningar av orosituationer kring barn samt hur denna oro hanteras i verksamheten.

1:2 Frågeställningar

- Hur kan en oro kring ett barn uppkomma?
- Hur anser personal på förskolor att olika faktorer påverkar i deras bedömning av att göra en anmälan till socialtjänsten?

- Hur hanterar förskolor oro som uppkommit?

2. Bakgrund

2:1 Barnkonventionen

Barnkonventionens paragrafer är grunden för allt arbete med barn oavsett verksamhet, organisation eller profession och ställer krav på samverkan mellan olika funktioner för att uppnå barnens bästa. Det är därför viktigt att alla som har en del i barnens liv är medvetna om sin roll och vad den bör och kan bidra med.

I Konventionen om barns rättigheter (Utrikesdepartementet UD INFO 2006) står det att läsa om konventionens grundläggande och allmänna principer som finns formulerade främst i följande fyra artiklar; 2, 3, 6 och 12. Dessa tillsammans formar en attityd som man skulle kunna kalla konventionens barnsyn:

att varje barn, utan undantag, har rätt att få del av sina rättigheter; att barnets bästa skall beaktas vid alla beslut som berör barn; att inte bara deras överlevnad utan också utveckling ska säkerställas till det yttersta av samhällets förmåga; samt att deras åsikter ska komma fram och visas respekt. UD INFO 2006 s. 13

Regeringen har beslutat om ett förslag till en ny lag som ska träda i kraft den 1 januari 2020, där barnkonventionen är inkorporerad i svensk lag. Det innebär att i beslut som rör barn blir kravet på att principen om barnets bästa ska följas tydligare och mer styrande (Regeringskansliet 2018).

2:2 Socialtjänstens uppdrag

I Socialtjänstlagen regleras barns bästa bland annat SOL 1 kap 2§ där det står att barnets bästa särskilt ska beaktas samt i SOL 5 kap 1§ där det finns särskilda bestämmelser som reglerar socialnämndernas ansvar för barn (SFS 2001:453). Innebörden av barns bästa är svår att definiera och många olika faktorer spelar roll och påverkar, såväl barnets egna förmågor och förutsättningar som familjesituationen och den övriga omgivningen. Framförallt ska insatser förhålla sig dels till barnets egen upplevelse och delvis till ett omsorgs- eller skyddsperspektiv (Socialstyrelsen, 2012). När socialtjänsten utreder en situation kring ett barn efter att det kommit in en orosanmälan enligt SOL 11 kap 1§

används formuläret BBIC, barns behov i centrum (Socialstyrelsen 2015). Grunden i utredningen är att socialsekreteraren ska leta efter de risker och det skydd som finns runt omkring och hos barnet själv för att kunna göra en bedömning kring behovet av insatser. Inom förskolan görs en avvägning mellan olika faktorer innan man tar beslut om hur en oro ska hanteras, mer om detta tas upp under rubriken Kunskapsläget.

2:3 Förskolans uppdrag

Enligt statistik från Skolverket (2016) går 84% av alla barn i Sverige i förskola, om man ser på barn mellan 4–5 år är siffran 95%. I läroplanen för förskolan (Lpö 98) står att;

Förskolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran, utveckling och växande. Förskolans uppgift innebär att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt. Lpfö 98 2016 s.5

Detta är den del i förskolans uppdrag som beskriver att det ska finnas anpassat stöd och stimulans till dem som behöver det utifrån de individuella behoven. Här står också att förskolan ska vara ett stöd till föräldrarna. Inriktningen mot lärande och utveckling är ett tydligt fokus i läroplanen (Lpfö -98 2016) men det står inget om förskolans roll som skydd för barnet genom att uppmärksamma signaler på att barnet far illa eller inte gynnas i sin utveckling eller hälsa. Skyldigheten att samarbeta med andra samhällsorgan vid frågor som rör barn som riskerar att fara illa eller som far illa regleras i Skollagen 29 kap 13§ (SFS 2010:800). Det betyder inte att personal på förskolan inte är uppmärksamma på riskerna eller att det förhållningssättet utesluter att man ger konkret hjälp och stöd och ibland kan det vara bättre för ett barn att uppfattas som normalfall än som riskfall (Lagerberg & Sundelin 2005). Att personal på förskolan är uppmärksamma och ser riskerna anser jag framkommit i den litteratur och de studier som presenterats. Däremot anmäls en liten del av detta till socialtjänsten.

2:4 Föräldrakooperativ

Under kunskapsinhämtningen har det varit svårt att hitta aktuell information om föräldrakooperativ, men i en undersökning som gjorts av Vamstad (2012) anges att det är 10 - 15% av alla förskolor som drivs som föräldrakooperativ. Det finns även privata bolag som kan räknas in men klart är att det ändå är ett relativt stort antal barn som är placerade inom kooperativ verksamhet. Föräldrakooperativ innebär att man på förskolan är beroende av föräldrarnas engagemang i form av styrelse och ekonomiska frågor, ibland tar man gemensamt med pedagogerna fram målen för förskolan och i några fall är även föräldrarna aktiva och arbetar med barnen tillsammans med förskollärarna. Även om förskolan är ett kooperativ så styrs verksamheten av de övergripande bestämmelserna i skollagen och har samma övergripande mål som kommunala förskolor. Förskollärarna har det pedagogiska ansvaret, men föräldrarna är också delaktiga i en del av verksamheten. (skolvalet.nu 2018)

Vamstad (2012) har i sin artikel jämfört resultat från en undersökning gällande servicekvaliteten på kooperativa och kommunala förskolor. I artikeln skriver Vamstad (2012) att det inte är någon direkt skillnad i kvaliteten, däremot har föreståndare uttalat sig om att icke kommunala förskolor inte kan erbjuda stöd till barn med särskilda behov i samma utsträckning som kommunala förskolor. Det kan innebära en indirekt segregation mellan starka och svaga grupper i samhället (ibid).

2:5 Barnvårdscentralen, BVC

En annan viktig personalgrupp för att uppmärksamma barn och deras situation är sjuksköterskor och läkare på barnvårdscentraler BVC, som tillsammans med förskolepersonal utgör nyckelpersoner när det gäller att tidigt uppmärksamma barn som är utsatta och far illa. (Lundén 2004).

På BVC ges barnen hälsovård upp till de är 5 år. Personalen på BVC träffar barnen och dess föräldrar första gången redan två veckor efter födseln och har sedan kontinuerlig kontakt och gör även hembesök. Under de första tre åren träffar barnet en läkare cirka fyra gånger. Barn som är födda utomlands skrivs in hos BVC när de flyttar till Sverige (Vårdguiden 1177, 2018). Enligt Talsma et al (2015) behövs det kontinuerlig utbildning, uppdaterade riktlinjer för personal och praktiska råd på vårdcentraler om hur de ska arbeta med risker kring de familjer de träffar. Trots anmälningsskyldigheten angav 20 % av de tillfrågade på BVC att de hade misstänkt barnmisshandel men inte anmält det vidare (ibid).

3. Kunskapsläget

Under rubriken kunskapsläget kommer jag att redovisa tidigare forskning som finns inom området för denna undersökning och som belyser problemet från olika håll. Jag kommer också genom att ta upp exempel från olika studier försöka reda ut vad begreppet ”oro för barn” kan innebära och vilka signaler som personal på förskolor anser är viktigt att vara uppmärksam på.

För att söka efter forskning inom området har jag använt mig av sökmotorn LUB search, resultatet begränsades till artiklar som är peer reviewed och följande sökord användes:

child maltreatment reporting, preschool teachers, preschool age, risks, protection, social differences, parent cooperative, professions in public administration, Sweden.

För att kunna spara, lägga till och ta bort de artiklar jag hittade under mina olika sökningar la jag upp en folder i LUBsearch vilket visade sig vara ett effektivt och bra sätt att få struktur på resultatet och sparade mycket tid.

3:1 Hemmets situation påverkar

I en ganska färsk studie (Svensson, Andershed & Janson 2015) som bygger på data från en omfattande svensk undersökning Sofia-studien (2010) där frågor har ställts till både förskollärare och föräldrar till över 2000 svenska barn i förskoleåldern. Resultatet visar att förskollärarna uttryckte en långvarig oro kring cirka 4% av barnen, där man också hade svårt att samarbeta med föräldrarna. Det fanns en tydlig koppling mellan oron för situationen i hemmet och det bedömda behovet av extra stöd och hjälp till barnet. Trots detta var det en mycket liten del av dessa fall som rapporterades till socialtjänsten. Studien visar enligt Svensson et al. (2015) på vikten av att tidigt uppmärksamma problem i hemsituationen för att barnen ska få rätt stöd.

3:2 Förskolans roll

Att bedöma både risk och skydd är svårt då bedömningen påverkas av flera olika faktorer. Enligt Lagerberg & Sundelin (2005) finns det risker som kan hänföras till både familjen, föräldrarna och barnet själv och allt måste ses utifrån barnets hela sammanhang. Detsamma gäller för de skyddsfaktorer som i vissa fall kan väga upp en risk, inte minst barnets egna

copingbeteende. För att kunna ge barnet det stöd de behöver krävs att olika verksamheter samverkar men också bibehåller sin specifika kompetens som behövs i barnets olika situationer (ibid).

Oro kan uppkomma vid misstanke om att ett barn far illa. Vad som definierar att ett barn far illa är kontextbundet och kan vara svårt att konkretisera men enligt barnskyddsutredningen (Regeringens Prop. 2012/13:10) finns faktorer som kan vägleda. Exempel på faktorer kan handla om fysisk, psykisk eller sexuell misshandel, försummelse, otillbörligt utnyttjande, våld inom familjen, barnets beteende, missbruk och kriminalitet i familjen (ibid). När det gäller professionella inom verksamheter runt ett barn bör de vara uppmärksamma på tecken hos föräldrarna, men också på aspekter på barnets hälsa och utveckling. Lundén (2004) ger exempel på vad som skapat oro hos personalen på förskolor och identifierats som signaler på omsorgssvikt från föräldrarna; känslomässig otillgänglighet, försummelse, fysisk vanvård, fysiska övergrepp.

Det finns ett antal olika faktorer som påverkar förskollärares tendens att uppmärksamma omsorgssvikt och som kan leda till oro, även detta tar Lundén (2004) upp i sin studie. Det finns samband mellan socioekonomiskt utsatta områden och antal barn som personal uppfattar att de far illa, det visar sig också att personal uppfattar faktorer olika och inte reagerar på samma signaler. Detta kan enligt studien bero på utbildning, hur länge man arbetat i yrket och hur trygg man är i sin roll, men också på olika personligheter bland personalen. En annan viktig del är hur personalen tolkar anmälningsskyldigheten. Enligt Lundén (2004) har personal med en mer barninriktad tolkning av anmälningsskyldigheten högre tendens att anmäla än personal med mer föräldraorienterad inriktning.

Förskolan är en av de viktigaste verksamheterna när det gäller att upptäcka barn som riskerar att fara illa, men det behövs, enligt Svensson (2013), bredare kunskap om grunden till personalens oro och vad den i sin tur leder till gällande barnets hälsa och utveckling. Det är också betydelsefullt hur man från ledningens sida hanterar oron och de riktlinjer och anvisningar som finns i verksamheten i form av stöd till personalen (ibid).

3:3 Hinder för anmälan

En studie som visar på de förhållanden som påverkar förskollärares benägenhet att anmäla till socialtjänsten är *Suspected child maltreatment: Preschool staff in a conflict of loyalty* (Svensson & Jansson 2008). Den tydliggör hur personal på förskolan agerar när de

misstänker misshandel av barn och hur de påverkas av personalens tidigare relationer med och erfarenheter av familjen och med socialtjänsten. Resultatet visar att en anmälan till socialtjänsten endast gjordes i 30% av de misstänkta misshandelsfallen. Personalens beslut att anmäla var klart påverkade av deras relation till familjen, orsaker som också påverkade var arbetsbelastning och hur personalen tänkte att en anmälan skulle påverka familjen. En slutsats som författarna till studien drar är att vid misstanke om barnmisshandel hamnar förskollärarna i en lojalitetskonflikt med föräldrarna som mest är baserad på osäkra relationer. Detta kan bli ett hinder för dem i arbetet med att stötta och hjälpa barnen i deras utveckling. Svårigheterna som beskrivs i denna studie bekräftas i två olika examensarbeten inom området. De är gjorda av socionomstudenter (Carlström & Sjögren 2016, Beckman & Karlsson 2017) och bygger på intervjuer som genomförts med förskollärare kring anmälan till socialtjänsten. I båda uppsatserna framkommer att förskollärarna inte upplever det som självklart när en orosanmälan ska göras och att det kan betyda att man ställs inför svårlösta dilemman. Det finns enligt vad förskollärarna uttrycker, en oro kring hur föräldrarna ska reagera vilket kan innebära att man riskerar att förlora kontakten med barn och föräldrar. Det finns också en rädsla för att man som personal kan riskera att utsättas för hot eller obehag. Att anmäla innebär också svåra avvägningar om barnet och familjen gynnas eller inte. Några av förskollärarna uttrycker att de inte känner sig bekväma med att skriva sina privata namn på anmälan och att det underlättar om det sker i samverkan med flera i arbetslaget eller att enbart chefen står på anmälan. Det skulle fördela ansvaret och göra situationen mer hanterbar.

3:4 Olika professioners inverkan

I ett paper presenterar Olofsson & Johnsson (2014) resultatet av en studie där de jämfört förhållandet mellan olika svenska professioner och där de analyserat relationerna mellan dessa. De presenterar flera olika teoretiska perspektiv varav ett handlar om kamp och avgränsning mellan professioner, att professionella grupper strider och bevakar sina arbetsuppgifter gentemot andra och att det leder till gränskonflikter. I analysen visar författarna (Olofsson & Johnsson 2014) att det finns en skillnad mellan yrken som är yrkesprofessionella och de som är organisationsprofessionella, det vill säga bärare av en organisation eller myndighet. För att förstå innebörden av detta är enligt studien socionomer ett exempel på en organisationsprofessionell grupp, där det finns avgränsningar mellan yrken inom socionomprofessionen och också mönster av samarbete

och konflikter med andra professioner. Lärare, där ingår förskollärare, räknas i analysen till yrkesprofessionella och samarbetar mer inom den egna gruppen. Här består konflikterna, enligt Olofsson & Johnsson (2014) i vad som uppfattas som underordning och hierarki. Ett annat teoretiskt perspektiv i analysen sätter fokus på samarbete och arbetsdelning. De normer som formar likheten inom varje profession och det ömsesidiga beroendet mellan de olika professionerna som följer ur arbetsdelningen, kan leda till att samarbetet betonas och värderas framför konflikten. Analyserna av data visar enligt författarna att samarbetet är den grundläggande formen för relationer mellan de professionella yrkesgrupperna (ibid).

4. Metod

Under denna rubrik kommer jag att beskriva och motivera valet av metod för min undersökning samt valet av sätt att samla in empirin. Jag kommer även att beskriva hur arbetet fortlöpande har fungerat och ibland inte har fungerat samt hur jag gått tillväga med sammanställningen av empirin.

4:1 Val av metod

Då målet för denna undersökning var att öka förståelsen för hur olika faktorer påverkar besluten att anmäla oro för barn som far illa till socialtjänsten föll valet på kvalitativ metod. Att förstå den sociala verkligheten genom att undersöka hur respondenterna eller intervjupersonerna tolkar denna är tyngdpunkten i en kvalitativ undersökning enligt Bryman (2011). Även Lind (2014) beskriver kvalitativa metoder som något som visar många nyanser och beskrivningar av ett fenomen, snarare än standardisering och enhetlighet som är fallet för kvantitativa undersökningar. Under rubriken Kunskapsläget har jag refererat till ett flertal större kvantitativa undersökningar som ger en generell bild och då jag ville nå en fördjupad kunskap kring vissa delar av de resultaten blir en kvalitativ ingång den bästa metoden.

Undersökningen har en induktiv ansats vilket enligt Lind (2014) innebär att man utifrån de empiriskt insamlade materialet försöker identifiera mönster och beskriva sammanhang och utifrån det generera teori. Sättet att samla in empiri har skett genom semistrukturerade intervjuer med förskolechefer med ett fåtal öppna frågor, detta för att ge respondenterna möjlighet att beskriva sitt resonemang kring anmälan då det finns en oro kring barn. Då

intresset var att också undersöka om det finns ytterligare påverkansfaktorer än de som nämnts i de tidigare studierna som presenterats ville jag inte låsa mig vid fasta strukturerade frågor utan istället låta intervjupersonerna berätta öppet för att se vad som kom fram. Enligt Bryman (2011) innebär semistrukturerade intervjuer att forskaren har en lista med några specifika teman som ska beröras i intervjun men att man har stor frihet att under intervjuens gång ändra på ordningen och även ställa frågor som inte ingår den ursprungliga listan. Inför denna undersökning förberedde jag mig genom att göra en intervjuguide (se bilaga 2) med fem olika teman plus en avslutning. Under dessa fanns punkter som var viktiga för varje tema, samt en avslutning som kunde fånga upp eventuella luckor som inte blivit besvarade under intervjun.

Ett informationsbrev (se bilaga 1) ingick i förberedelserna, med en kort presentation, kontaktuppgifter samt syftet med undersökningen. Där klargjordes också hur den insamlade informationen skulle hanteras för att garantera kraven på sekretess, samt var undersökningen kommer att publiceras när den är klar.

4:2 Urval

Då det ursprungliga intresset för studien var att undersöka faktorer som påverkar förskollärares bedömning kring anmälan av oro till socialtjänsten var det viktigt att ha ett urval som i möjligaste mål representerade olika former av förskolor där påverkansfaktorerna kan se olika ut. Det betyder att man som forskare gör ett målstyrt urval (Bryman 2011) vilket innebär att forskaren väljer ut enheter eller individer som har en direkt koppling till forskningsfrågan. Då jag det i detta fallet även var intresserad av faktorer som var kopplade till relationen med föräldrar skickades förfrågningar ut till 12 förskolechefer inom både kooperativa- och kommunala förskolor, i flera olika kommuner. Informationsbladet skickades via mail och förskolecheferna fick frågan om det fanns möjlighet att intervjua någon förskollärare inom området som var intresserad av att delta. Valet att i första hand vända mig till förskollärare var för att få möjlighet att ställa frågorna till de personer som arbetar närmast och direkt med de berörda barnen och deras familjer. I urvalet har jag även ett antal skriftliga riktlinjer och rutiner som jag refererar till i analysen.

4:3 Svårigheter med urvalet

Det visade sig vara svårt att få möjlighet att intervjua förskollärare. De förskolechefer som svarade på mailet menade att det inte fanns någon möjlighet att frigöra personal från verksamheten för att ställa upp på intervju, det saknades personal, var mycket sjukskrivningar, intervjuer från lärarutbildningar prioriterades samt att personalen i tjänst behövdes i verksamheten. Trots att jag skickade påminnelse via mail var det endast en förskolechef som till slut erbjöd sig att lägga ut förfrågan till personalen för att förhöra sig om intresse, ingen förskollärare anmälde sitt intresse att delta.

Resultatet blev att fyra av förskolecheferna istället erbjöd sig själva att bli intervjuade, två på plats på förskolan och två via Skype, övriga avböjde medverkan. Det förändrade ingången för undersökningen till viss del, från att till en början ha ett mikroperspektiv med förskolläraren som arbetar i verksamheten direkt med barnen i fokus, till ett mesoperspektiv där förskolechefer med övergripande ansvar för verksamheten, och i vissa fall flera verksamheter, beskriver situationen. Reflektionen kring urvalet av intervjupersoner och hur deras ansvar i verksamheten påverkar resultatet bör finnas med i analysen (Ahrne & Svensson 2011). Det kan vara svårt att få tillgång till offentliga miljöer vilket kräver både strategisk planering, hårt arbete och tur (Bryman 2011). När jag insåg att intervjupersonerna skulle bli en annan yrkeskategori än den jag från början avsett gjordes en genomgång av intervjuguiden och formuleringen av några frågor reviderades för att bli mer relevant för deras roll. Positivt var att fördelningen av intervjupersoner blev lika mellan kommunala förskolor och föräldrakooperativ vilket innebär att en viss jämförelse kan göras utifrån resultatet.

4:4 Tillförlitlighetsaspekter

I kvalitativ forskning är det sällan relevant att använda begrepp som lägger vikt vid mätning vilket är fallet med begreppen reliabilitet och validitet om de används på samma sätt som i kvantitativ forskning (Bryman 2011). Extern reliabilitet handlar om i vilken utsträckning resultatet kan upprepas och intern reliabilitet om tolkningen av resultatet mellan dem som utfört undersökningen (ibid). Att upprepa denna undersökning och åter få samma resultat anser jag inte möjligt då resultatet påverkas av många olika faktorer som förändras både över tid och utifrån den aktuella situationen. Då undersökningen utförs av en ensam forskare kan man inte heller genomföra en intern bedömning av reliabiliteten. Däremot skulle begreppet extern validitet eller överförbarhet (Bryman 2011) kunna

kopplas till undersökningen. I de intervjuer som genomfördes kan en hel del av det som framkom i intervjuerna kopplas till de studier som presenterats tidigare. När intervjupersonerna reflekterar kring vad som inverkar vid bedömning av oro och anmälan till socialtjänsten finns flera av de faktorer med som också redovisas i de större kvantitativa studierna. Därför kan man säga att det finns en viss extern validitet i denna undersökning även om den innehåller ett väldigt begränsat antal intervjupersoner.

4:5 Genomförande

Vid två av intervjuerna träffade jag intervjupersonen på förskolechefens kontor på förskolan. Jag hade förberett mig genom att läsa på den aktuella förskolans hemsida innan intervjun för att skaffa mig vissa basfakta och slippa ställa basala frågor under intervjun. Det är viktigt att förbereda sig väl för att skapa en trygg intervjusituation och visa sitt intresse för det område intervjun handlar om (Ahrne & Svensson 2011) Detta är särskilt viktigt när man intervjuar personer under tidspress.

Intervjuerna tog mellan 35 – 60 minuter och spelades in efter att intervjupersonerna fått frågan om detta gick bra, för inspelning krävs ett medgivande enligt Lind (2014). Intervjuerna via Skype tog kortast tid vilket berodde på dessa intervjupersoner hade uttryckt att deras tid var begränsad och därför användes tiden så effektivt som möjligt. Att spela in underlättade för mig som intervjuare att vara aktiv lyssnare och viktiga detaljer riskerade inte att förloras av att jag inte hann anteckna allt som sades. Vid en av intervjuerna via Skype blev ljudet väldigt dåligt. Av den anledningen gjordes sammanställningen direkt efter intervjun för att säkra upp att detaljer som jag som intervjuare noterat inte glömdes bort.

Det är viktigt att vara medveten om sin egen förförståelse vid genomförandet av en kvalitativ intervju så att man inte låter sitt eget förväntade resultat lysa igenom eller påverka intervjupersonen utan vara öppen inför de svar man får (Bryman 2011). Min förförståelse bestod i det som framkommit i de tidigare studierna, bland annat att förskollärarna påverkas i sina beslut av relationen med föräldrarna och hur barnets hemsituation ser ut.

En intervju kan beskrivas som ett samtal med ett syfte och med en i förväg utformad intervjuguide för att ge samtalen struktur och ge relevant information (Lind 2014). Med semistrukturerade frågor lämnas mycket öppet och det blir viktigt för intervjuaren att

lyssna och vara beredd på att intervjun kan komma att ta helt andra vägar och visa på faktorer som inte framkommit tidigare. Det visade sig att intervjuerna tog olika vägar beroende på vad intervjupersonen valde att lägga mest fokus på och verkade tycka vara mest relevant att resonera kring. I slutet av intervjuerna bad jag om en kortare paus för att gå igenom intervjuformuläret och se om alla områdena täckts in. Då flera av intervjupersonerna var intresserade och gärna ville berätta var det svårt att avgöra om jag som intervjuare skulle avbryta eller låta samtalet rulla på. Det visade sig också att det kom upp intressanta detaljer så jag valde att enbart avbryta om fokus hamnade på områden som inte alls berörde undersökningen, för att inte förlora intressant information. Jag noterade att jag redan hade en viss förväntan kring vad samtalet skulle leda till och det var nödvändigt att försöka koppla bort det för att inte styra intervjun i någon alltför förutbestämd riktning utan istället fokusera på att vara nyfiken och intresserad av vad som berättades. Vid en av Skypeintervjuerna visade det sig dessutom att tiden inte räckte till och respondenten bad att få de sista frågorna via mail och också ge svar den vägen. Det fungerade bra och svaret kom redan dagen efter.

När jag transkriberade intervjuerna insåg jag att det hade varit bra att få ta del av rutiner och riktlinjer som eventuellt fanns i verksamheterna som stöd åt personalen i hanteringen av oro kring barnen. Med tanke på det begränsade antalet intervjuer blev de skriftliga rutinerna och riktlinjerna också ett bra komplement som empiriskt material. Då jag ställt frågan vid intervjuerna om det gick att få återkomma om det fanns behov av komplettering, mailade jag till intervjupersonerna och frågade om det var möjligt att få ta del av dessa om de fanns nedskrivna. Jag fick genast svar från tre av respondenterna som bifogade de skriftliga rutinerna som fanns, sammantaget fem sidor från två av respondenterna. Den tredje hade inte något färdig formulerat dokument men skrev en sammanställning på en sida kring de rutiner de arbetade utifrån. De sa alla också att det gick bra att referera till dessa i min undersökning. Jag valde att presentera dessa under en egen rubrik i analyskapitlet för att kunna jämföra dessa och se hur de förhåller sig till det som respondenterna beskrivit under intervjuerna.

4:6 Etiska överväganden

En studentuppsats räknas inte som forskning i lagens juridiska mening men frågor om forskningsetik är ändå relevanta (Lind 2014). I Råd och anvisningar för uppsatsarbete

(Socialhögskolan Lunds Universitet 2016) står att de viktigaste etiska principerna inom forskning kan formuleras i fyra krav.

Informationskravet innebär att forskaren ska ha ett informerat samtycke från intervjupersonen. I denna undersökningen gjordes det via informationsbladet där det angavs kontaktuppgifter till både mig som intervjuare och till handledare samt information om frivilligheten att delta och att avbryta intervjun när man önskar samt var resultaten sedan kommer att publiceras.

Samtyckeskravet innebär bland annat att man bör undvika beroendeförhållande mellan intervjuare och intervjuperson. Då intervjupersonerna själva anmälde sig som frivilliga att ställa upp och har en chefsposition blev detta inget problem.

Konfidentialitetskravet innebär att om intervjupersonen önskar måste den kunna garanteras anonymitet, detta gäller även för organisationens tillhörighet. Inför intervjun informerades personerna både skriftligt via informationsbladet och muntligt i början av intervjun om att deras namn, namnet på förskolan eller kommunen inte kommer att redovisas i resultatet. Vid en av intervjuerna blev detta negativt då förskolechefen gärna hade sett att namnet på förskolan hade publicerats för att få synas och visa upp sin verksamhet.

Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som samlas in inte får lämnas ut i andra sammanhang. Detta framgick inte av informationsbrevet och ifrågasattes inte heller av intervjupersonerna. Däremot bad jag under intervjun om att få se deras skriftliga rutiner kring anmälan till socialtjänsten. Det fanns två fall och i ett annat fick jag en skriftlig redogörelse i efterhand via mail kring hur de arbetade med anmälningar. I de fallen där det fanns färdigformulerade riktlinjer skrev intervjupersonerna att jag gärna fick referera till delar av underlaget om det kunde bidra.

4:7 Bearbetning av empiri

Första steget i analysen av intervjuerna var att transkribera inspelningarna vilket jag gjorde direkt efter att intervjuerna var klara och i ett av fallen direkt efter intervjun. Detta främst då för att transkribering av intervjuer är en tidsödande och arbetskrävande process och uppgiften kan tills slut kännas som överstiglig. En ytterligare anledning till att man enligt Bryman (2011) inte bör vänta med analysen av data tills allt materialet är sammanställt är att man som forskare blir medveten om teman under arbetets gång vilket kan leda till att man vill ställa frågor kring detta i de kommande intervjuerna. Det hände vid första

intervjun att ett område som jag inte reflekterat över kom upp och som jag sedan tog med mig i intervjuguiden. Temat som då kom upp var direkt kopplat till rollen som förskolechef och just den frågan hade jag inte reflekterat över då jag planerade intervjuerna. Frågorna i intervjuguiden var formulerade med koppling till studiens frågeställningar därför blev också sammanställningen av empirin och analysen på ett naturligt sätt uppdelad efter dessa. Frågeställning tre som handlade om hur man i verksamheten hanterar oro behandlas dels i sammanställningen av intervjusvaren och dels i en separat del där den kopplats till verksamheternas riktlinjer och rutiner.

Nästa steg var att läsa igenom materialet fler gånger och börja fånga upp delar som både var återkommande men som också skiljde sig mellan de olika intervjupersonerna. Enligt Ahrne & Svensson (2011) kan kodningen börja i takt med att forskaren hittar återkommande begrepp och mönster. Men man kan lika gärna välja att betona det som bryter mönstret och bildar kontraster, det viktigaste är att låta empirin styra och avgöra förståelsen av det man vill beskriva. Efterhand som jag bearbetade empirin från intervjuerna blev särskilt två teman tydliga och dessa valdes ut som fokus för analysen. Dels framkom under intervjuerna att samspelet med familjen, förskolan och ledningen samt socialtjänsten spelar stor roll för hur man hanterar oro kring barnen, dels visade det sig att professionernas olika roller och avgränsningar har betydelse vid anmälan till socialtjänsten. Dessa markerade jag med olika färger genomgående i hela materialet för att urskilja en röd tråd genom alla intervjuerna. Vidare in i analysen när teorin skulle kopplas till empirin märkte jag att det var nödvändigt att även dela upp varje tema i flera kategorier, jag valde då att använda siffror vilket underlättade sammanställningen betydligt.

5. Teori

För att öka förståelsen kring det som framkom under bearbetningen av empirin, vikten av samspel mellan olika funktioner kring barnet samt olika professioners roller och dess betydelse, valde jag systemteori och professionsteori som utgångspunkter för analysen då jag anser att de belyser dessa områden.

5:1 Systemteori

Systemteori är ett samlingsbegrepp som innefattar flera olika teorier, det dessa har gemensamt är att det man studerar alltid är en helhet och denna kan bara förstås genom interaktionen mellan delarna (Schjodt & Egeland 1994). System kan avgränsas på en rad olika nivåer och definitionen beror på vilken enhet vi vill studera. Det som krävs för att något ska kallas ett system är egentligen två kriterier; det ska finnas en interaktion mellan komponenterna som på något sätt är unik samt att den interaktionen består under en viss tid (ibid).

I sammanställningen av intervjuerna blev det tydligt hur intervjupersonen beskriver att personalen interagerar med både barn och föräldrar, andra arbetskamrater och ledning när det uppstår oro kring barn, vilket inverkar på beslut och bedömningar. Samverkan med socialtjänsten spelar också roll för hur man hanterar oron och valet av att gå vidare med anmälan. En viktig del i systemtänkandet är att det finns ett ömsesidigt beroende mellan organisation och omvärld, sammanhang och kontext (Öqvist 2003).

Det finns en strävan efter balans på olika nivåer inom systemet och besluten vägs utifrån hur de påverkar denna balans. Inom systemteorin använder man begreppen negativ och positiv feedback, där negativ feedback strävar mot att behålla den balans som finns medan positiv feedback rubbar balansen men ger också möjlighet till förändring och att skapa nya mönster (Öqvist 2003). När något händer som innebär en nödvändig förändring, påverkar det balansen på olika sätt i alla delar av verksamheten. Jag har sett i undersökningen att det finns en dragning mot negativ feedback genom ett motstånd mot att ta dessa beslut och en osäkerhet kring hur det kommer att påverka.

5:2 Professionsteori

Även om huvudfokus för denna undersökning är personal i förskolan är det många professioner inom olika verksamheter som de behöver samverka med kring barn som far illa. De funktioner som nämnts i underlaget är handläggare på socialtjänsten, sjuksköterskor och läkare på BVC, utöver personal på förskolor. Även inom förskolan finns olika funktioner, förskollärare och förskolechefer, som var och en har sin specifika roll i arbetet med barnen.

Att definiera vilka yrken som kan räknas som professioner är komplicerat men ett kriterie som växt fram och som i nutid blivit allt mer utmärkande är graden av självständigheter.

(Winroth 1999) Det innebär att i rollen måste man var fri att göra bedömningar och ansvara för processen. I begreppet självständighet ligger också en relationsbetydelse vilket innebär en viss underordning, klienten får underordna sig och lita till den professionelles bedömning. I rollen ingår också en viss kontroll, vilket handlar om en mer social kontroll där förväntningar som ställs på personen som representant för professionen kring hur man bör agera och hur man bör hantera sin fackkunskap för att lösa problem (ibid).

Begreppet professionsteori har funnits i minst 400 år och det finns olika grenar där man definierar begreppet profession på olika sätt. Den definition som jag valt att använda för analysen av empirin är en ostensiv definition av begrepp, i detta fall professioner (Klasson 2010). Utgångspunkten i den är att det finns en stabil definition av vad en viss profession är och vad som ingår i rollen, en tydlig avgränsning. Sociologen Talcott Parson definierade i början av 1900-talet professionens roll i det då moderna samhället. Han menade att det framförallt är på det rationella sätt som den professionella utför sin funktion som gör en professionell nyttig i verksamheter. Det innefattar hur en professionell tar sig an uppgifter utan att blanda in personliga känslor, behandlar alla klienter lika, arbetar för allmänhetens bästa och arbetar utifrån sin speciella kompetens (Klasson 2010). Parsons teori betonar också samarbetet mellan olika professioner som en följd av det ömsesidiga beroendet av varandra, både inom samma område men också mellan olika områden. Detta kan leda till att samarbetet istället för konflikten betonas (Olofsson & Johnsson 2014).

En annan teori om professioner som haft stor betydelse är ”The System of Professions” av Andrew Abbott. Den handlar om olika aspekter av rivalitet inom och emellan professioner, vilket kan leda till konkurrens och försök att monopolisera vissa områden som gränsar till varandra. Teorin beskriver däremot inte på samma sätt som Parsons teori varför vissa situationer leder till kamp och andra istället till samarbete vilket empiriskt sett förekommer oftare (Brante 2014). Men enligt Olofsson & Johnsson (2014) som hänvisar till Abbotts teori i sin studie, spelar gränsstrider mellan olika professioner stor roll. Dessa konflikter kan enligt Abbott uppkomma i flerprofessionella organisationer där man tvingas samarbeta trots tydliga avgränsningar mellan de olika arbetsuppgifterna samt även när olika organisationer behöver samarbeta för att lösa en gemensam uppgift (ibid).

Professionerna som denna undersökning fokuserar på har sitt arbetsområde med olika närhet till barnet och dess familj. Man har också olika kompetens och ganska tydliga,

avgränsade roller men det krävs ett samarbete mellan de olika professionerna för att hantera oro kring barn. Det kan därför vara intressant att använda sig av professionsteori för att se hur detta inverkar på hanteringen.

6. Analys och resultat

I detta avsnitt kommer jag att redovisa resultatet av den sammanställda empirin från intervjuerna samt göra kopplingar till tidigare forskning och teori. För att analysera materialet har jag använt mig av de teorier som jag har ansett vara relevanta för undersökningen. Jag har använt mig av två huvudteorier i analysen, professionsteori och systemteori och dessa båda har underrubriker baserade på det som framkommit i det insamlade materialet. Underrubrikerna är kopplade till teman som framkom under kodningen av materialet och som jag har valt att fördjupa mig i. Presentation av resultat och analys är tolkningar av det som kommit fram i intervjuerna och av citat från de intervjupersoner som har medverkat.

6:1 Presentation av intervjupersonerna

Från början var tanken med undersökningen att intervjua personal på förskolorna som arbetar direkt med barnen och deras familjer. Det visade sig dock att det var väldigt svårt att få möjlighet att göra det eftersom förskollärarna var upptagna i verksamheten och enligt förskolecheferna inte kunde frigöras för att delta i undersökningen. Någon förskolechef angav även att ansvaret för anmälningar till socialtjänsten i första hand låg på rollen som förskolechef så därför var det bättre att hen tog intervjun. Två av intervjupersonerna uttryckte även att det var väldigt trevligt att bli kontaktade och att de gärna ställde upp för att få berätta om sin verksamhet. Även efteråt fick jag positiv respons för att det var ett intressant och viktigt ämne som behövs diskuteras.

Resultatet bygger på fyra inspelade intervjuer, två från föräldrakooperativ och två från kommunala förskolor. Intervjupersonerna består av tre förskolechefer och en verksamhetsansvarig. Funktionerna är desamma, i det fall där titeln är verksamhetsansvarig är förskolan ett litet föräldrakooperativ med enbart en mindre enhet.

I resultatet kommer intervjupersonerna att presenteras utifrån den verksamhet de arbetar i. Deras namn är fingerade och könsneutrala, namnen på K står för kommunal verksamhet och namnen på F för föräldrakooperativ:

Kim: Förskolechef i kommunal verksamhet, utbildad förskollärare, arbetat i förskola i 27 år och som förskolechef de sista i 10 åren. Har tre förskolor inom sitt ansvarsområde.

Kelly: Förskolechef i kommunal verksamhet, utbildad fritidspedagog, arbetat 15 år som förskolechef. Har tre förskolor inom sitt ansvarsområde.

Francis: Förskolechef på föräldrakooperativ, utbildad barnskötare, arbetat 13 år som personal på den aktuella förskolan. Därefter 15 högskolepoäng ledarutbildning, därefter arbetat 3 år som förskolechef. Ansvarig för en förskola med en större avdelning. Sitter i styrelsen tillsammans med föräldrar som är ordförande, sekreterare, vice ordförande, löneansvarig, ekonomiansvarig och personalansvarig. Förskolechefen har ingen rösträtt.

Farah: Verksamhetsansvarig på föräldrakooperativ, utbildad förskollärare och gått kompletterande utbildning på högskolan till handledare. Har arbetat på den aktuella förskolan i 33 år och de senaste 10 åren som verksamhetsansvarig. Sitter i styrelsen tillsammans med föräldrar som är ordförande, löneansvarig och ekonomiansvarig. Övriga föräldrar står för städningen av lokalerna. Verksamhetsansvarig har ingen rösträtt.

6:2 Familjernas situation

Fokus i denna undersökning har inte varit att analysera hur familjesituationen påverkar hanteringen av oro från förskolans sida, men som redovisats tidigare finns det flera faktorer i familjernas situation som påverkar personal på förskolor i deras beslut att anmäla. Därför har jag valt att också redovisa hur intervjupersonerna övergripande beskriver familjernas situation i förskolornas områden.

Fråga: ”Kan du beskriva föräldrarnas situation i förskolans upptagningsområde?”

ganska blandat, förskolan ligger centralt så de flesta bor i lägenheter men en del villor också, i ett område har vi lite andra förutsättningar, socioekonomiskt mer utsatt område, något större omsättning på familjer där vilket påverkar kontinuiteten i planeringen. – Kelly

Beskrivningen tyder på att området är stort och intervjupersonen ger en övergripande bild av hur sammanställningen ser ut i området, mängden familjer gör att det inte finns möjlighet

att känna till familjerna på nära håll. På liknande sätt beskriver även den andra kommunala förskolechefen som har ett nästan identiskt stort område.

Familjernas situation i föräldrakooperativen beskrivs något annorlunda, båda berättar att många av familjerna varit på förskolan under många år då alla syskonen i familjen gått där. De flesta bor i närområdet men det finns undantag med familjer som kör långt för att de vill ha sitt barn just på denna förskolan. Frances säger:

många av föräldrarna är väldigt drivna, VD och egna företagare och allt vad det är.., en familj där föräldrarna har delat på sig, några nyanlända har vi inte alls. Vi har egen kö hit och det är ju en del extrajobb att ha sitt barn här så det kanske påverkar intresset och möjligheterna. - Frances

Den beskrivningen vittnar om att det är något andra förutsättningar på kooperativa förskolor som skulle kunna innebära svårigheter för de familjer som inte har möjlighet eller vilja att prioritera extratid på förskolan. Det visar också att förskolechefen har en annan kännedom om familjernas situation än vad man har som förskolechef på kommunal förskola.

Liknande situation beskrivs på det andra föräldrakooperativet, familjer som man känner väl sedan många år tillbaka men också med lite andra familjekonstellationer och annorlunda bakgrund.

Den tydliga skillnaden mellan kommunala och föräldrakooperativ är att föräldrakooperativens familjer beskrivs på ett mer personligt och familjärt sätt, vilket utöver att områdena är betydligt mindre kan ha sin förklaring i att förskolechefen här deltar direkt i arbetet med barnen och familjerna. Om detta kan ha betydelse även för hanteringen av oro återkommer jag till senare i analysen.

6:3 Risk och skydd

Under denna rubriken kommer jag att redovisa de faktorer som intervjupersonerna beskriver som risker respektive skydd och hur dessa på olika sätt kan inverka på beslutet att göra orosanmälan till socialtjänsten.

6:3:1 Tveksamheter

En av frågeställningarna i undersökningen var vilka faktorer som påverkar vid bedömning av anmälningar. I svaren var min förväntan att familjerna och deras situation skulle komma upp som en faktor, vilket den inte gjorde under någon av intervjuerna. Men på frågan om det kan finnas en osäkerhet bland förskollärarna kring när man ska gå vidare med anmälan så berättade en av förskolecheferna:

det kan finnas en osäkerhet kring om det är rätt beslut, man tänker till exempel att de här föräldrarna verkar så vettiga, kan inte vara problem kring dem, om barnet berättar att det blivit slaget eller så, tänker man att så kan det nog inte riktigt vara, de är ju så himla trevliga. – men det är ju bara en oro vi anmäler, vi måste ju inte vara säkra -Kim

I citatet uttrycker Kim är att det finns en ganska stor osäkerhet bland förskollärarna och rädsla för att göra fel, en oro som inte delas fullt ut av förskolechefen.

Även från den andra kommunala förskolan framkom att personalen tänker på familjens situation och att man som förskolechef ibland behöver gå in för att stötta personalen i dessa situationer.

det är svårare här, man är närmare föräldrarna, troligen samma sak som i en liten by, alla känner alla - man känner dem ju.. nu hade den ena föräldern det väldigt jobbigt, men man krossar ju fullständigt.. – Farah

I Farahs beskrivning av förhållandet till föräldern tolkar jag det som att deras förhållande till varandra bygger mer på en vänskaplig jämlik relation än på en professionellt avgränsad roll från förskolans sida.

I dessa uttalande beskriver alla förskolecheferna ett tydligt föräldrafokus från förskollärarnas sida, även om problemet kopplas till hur barnet påverkas. Det skulle kunna tyda på att det finns en viss osäkerhet från förskolechefens sida kring hur neutral professionell förskollärare kan vara i sin roll då man har en relation även till familjen. I rollen som professionell (Winroth 1999) måste man var fri att göra bedömningar och ansvara för processen. I funktionen ligger också en relationsbetydelse vilket innebär en viss underordning, klienten får underordna sig och lita till den professionelles bedömning (ibid). Min tolkning av svaren är att det i professionen som förskolechef ingår att vara mer neutral i sin relation till föräldrarna och därmed också kunna stötta förskollärarna, som är närmare föräldrarna, i deras beslut. I citatet från föräldrakooperativet använder intervjupersonen ordet ”man” i beskrivningen. Det tolkar jag som att ”man” likställs med

förskolan som en enhet i förhållande till familjen och barnets situation är direkt kopplad till familjens.

Utifrån systemteorins användning av begreppet feedback (Öqvist 2003) går det att dra paralleller till förskollärarnas osäkerhet på om ”vinsten” för barnet av en anmälan överväger en eventuell förlust av balans i relationen mellan förskola och förälder. Argumenten som beskrivs i intervjuerna skulle kunna uppfattas som att man söker negativ feedback, det vill säga det begrepp som inom systemteorin används för att beskriva krafter som arbetar mot en förändring. Här skulle det kunna tolkas som att det finns en risk i att man undviker att anmäla för att bevara balansen (ibid).

6:3:2 Orosfaktorer i den kommunala verksamheten

Intervjupersonerna fick frågan om vad de tänker på när de hör begreppen oro kring barn eller barn som far illa. Från båda de kommunala förskolecheferna kom svaret att man relaterade till skydd för barnet i första hand.

Min spontana tanke är att vi har ett väldigt viktigt uppdrag där eftersom barnen inte möter så många andra utanför familjen, så där har vi ett jätteviktigt uppdrag: - att man knyter goda relationer är jätteviktigt för många barn, har barnen inte det hemifrån är de ju oerhört viktigt att kunna knyta an till någon annan vuxen – Kim

Här framhålls förskollärarnas roll som väldigt viktig, deras möjlighet att uppmärksamma barnen och deras situation i det dagliga arbetet är unik och viktig att ta tillvara.

Även från den andra kommunala förskolan uttrycktes samma sak:

Personalen är väldigt duktiga på att uppfatta signaler hos barnen, också deras egna berättelser -Kelly

Här visar förskolechefen tillit till förskollärarna och betonar hur viktig deras kompetens är.

Riskerna beskrev flera av intervjupersonerna i första hand som små förändringar eller annat som personalen uppmärksammar, trötthet, smutsiga kläder, utåtagerande, eller någon förändring inom familjen som förskollärarna känner till och är extra uppmärksam på. Det kan vara till exempel skilsmässa, förälder som förlorat sitt arbete eller påtvingad flytt.

Barnen kan också på olika sätt själva uttrycka eller berätta om händelser:

barn kan själv också uttrycka till förskollärarna att de varit med om våld, mot dem själva eller något de sett. Risk är ju också att familjer delar sig, föräldrar inte är överens om föräldraskapet, det speglar sig i barnen. – Kelly

Här ingår det i förskollärarnas profession att avgöra hur denna typ av information ska hanteras för att på bästa sätt skydda barnet och i förskolechefens roll som ledare att stötta personalen i deras arbete. Parsons teori om att ömsesidighet i beroendet av varandra över professionsgränserna ofta leder till samarbete istället för konflikt (Olofsson & Johnsson 2014) går att direkt överföra till denna situation.

Förskolecheferna hänvisar till det övergripande uppdrag förskolan har och det skydd förskolan kan innebära för barnen. De uttrycker också ett stort förtroende för förskollärarna när det gäller att hantera barnens situation och det blir tydligt hur viktig närheten till barnen och föräldrarna är för att kunna uppfatta dessa signaler. Det är också ett tydligt barnfokus i de beskrivningar som kommer fram. Studier som jag hänvisat till tidigare (Lundén 2004) visar att det kan skilja sig mellan personal även inom samma profession hur man ser på orosfaktorer och till exempel har personal med en mer barninriktad tolkning av anmälningsskyldigheten högre tendens att anmäla än personal med mer föräldraorienterad inriktning. Med utgångspunkt i intervju svaren i denna undersökning borde antalet anmälningar från de berörda förskolorna vara relativt hög då barnfokus är det som genomgående lyfts fram, om det stämmer kan inte utläsas ur den insamlade empirin.

Riskerna relateras till relationen mellan barn och föräldrar, ingen av intervju personerna tar upp risker hos barnen själva. Det skulle kunna handla om att barnet på något sätt är sent i utvecklingen eller har något funktionshinder. Min tolkning är att om frågorna ställts kring samverkan med andra funktioner som habilitering eller skola hade det varit andra faktorer kring barnen som kommit upp.

6:3:3 Orosfaktorer i den kooperativa verksamheten

Det var relativt likartade svar från båda verksamheterna gällande orosfaktorer. På föräldrakooperativen kopplade man också oro till signaler från barnen och omsorgsbrist från föräldrarnas sida, som till exempel att barnen kommer med samma underkläder dag efter dag och det känns att de luktar smuts, kommer kl. 9 utan att ha fått frukost hemma, saknar ytterkläder som passar till vädret.

En av intervjupersonerna berättade:

ibland berättar barnen saker som förskollärarna kan reagera på, de är väldigt öppna med vad som händer hemma. Då tar vi det med föräldrarna, erat barn har berättat detta, vad kan det stå för? Då märker man på deras reaktioner om det är något, ibland kan risken hanteras redan där, bra att medvetandegöra föräldern - Francis

Att så direkt konfrontera föräldrarna med information barnen delat med sig uttryckte inte någon av de andra intervjupersonerna. Det kan ha en koppling till den mer nära relationen som följer av föräldrarnas delaktighet på kooperativen. Det tyder på att man till viss del också väger in risken att relationen till föräldrarna påverkas, däremot görs inte reflektionen kring vad det kan innebära för barnet att man delger föräldrarna informationen.

6:3:4 Närheten till föräldrarna

Gällande antalet anmälningar som gjorts i verksamheterna skiljde det sig markant. På ett av kooperativen hade man gjort anmälan till socialtjänsten enbart vid ett tillfälle och på både de kommunala hade man gjort ett stort antal anmälningar genom åren. På kooperativet gällde det anmälan av en förälder som kom berusad till förskolan och skulle hämta sitt barn. Annars hade, enligt intervjupersonen, sällan någon oro uppmärksammats:

vi är så nära föräldrarna, har ändå lite mer kontroll fast på ett positivt sätt. En risk för oss är ju att vi känner föräldrarna så väl, men det är främst en skyddsfaktor. - Farah

Från den ena kommunala förskolan beskrivs distansen till föräldrarna som ett skydd, från föräldrakooperativet beskrivs närheten istället som en skyddsfaktor. Inom systemteorin talar man om öppna och slutna kretslopp där strävan efter balans eller förändring, är det som är den avgörande skillnaden (Öquist 2003). Min tolkning efter intervjun på detta föräldrakooperativet var att man värnade mycket om närheten till familjen och den trygghet det innebar för barnen. Då det inte finns någon profession i verksamheten som står utanför den närheten och gemenskapen finns det heller inte någon som kan ge den objektiva feedback som kanske behövs för att upptäcka faktorer som man bör vara uppmärksam på kring barnen.

6:4 Samverkan inom och över professionsgränserna

6:4:1 Samverkan inom förskolan

De kommunala förskolecheferna beskriver hur man inom deras verksamhet kan agera för att etablera bra samspel med föräldrarna, här finns inte på samma sätt som på kooperativen en delaktighet naturligt inbyggd i verksamheten. En av förskolorna i kommunal regi har till exempel anordnat föräldrautbildningar, men i intervjuerna framkommer det hur svårt det är att nå de föräldrar som kanske mest behöver stödet. Här träffar förskolechefen inte föräldrarna dagligen utan vid behov och beskriver samverkan så här:

jag träffar familjerna när något dyker upp, något som pedagogerna är oroliga för, då är jag med - mycket bygger ju på frivillighet och det gäller att etablera god kontakt från början - Kim

Här beskriver förskolechefen sin del i samarbetet främst som ett stöd åt personalen. Då det i kommunal verksamhet inte finns någon annan reglerad delaktighet för föräldrarna utöver det som gäller det egna barnet går det egentligen inte att tala om ömsesidigt samarbete. Det intervjupersonerna beskriver är snarare en vilja att engagera och stötta de föräldrar som är i behov av det från förskolans sida.

På föräldrakooperativen är situationen en annan och så här beskriver intervjupersonerna samverkan med föräldrarna:

vi har väldigt bra kontakt med våra föräldrar, det heter att de ska ha delaktighet i kvalitetsarbetet men de har aldrig haft åsikter om hur vi planerar, bara vi har bra argument. - Francis

vi får stort förtroende, föräldrarna överlåter mycket av ansvaret åt oss, skulle nästan önska att de la sig i lite mer än de gör – Farah

Gemensamt för kooperativen är att de beskriver vikten av ömsesidigt förtroende, inte bara mellan olika professioner som förskollärare, förskolechef och socialtjänsten utan också mellan förskola och föräldrar. Att relationen mellan förskola och föräldrar skiljer sig mellan de olika verksamheterna är framförallt av organisatoriska skäl och det verkar utifrån intervjuvaren som att graden av det ömsesidiga beroendet påverkar samarbetet. På de kommunala förskolorna är fokus mer ensidigt på att stötta och informera föräldrar, på föräldrakooperativen har föräldrarna en direkt inverkan på verksamheten. Utifrån

detta tolkar jag det som att balansen är mer beroende av samspelet mellan förskollärare och föräldrar på kooperativ där det finns ett ömsesidigt behov av varandra. Om man värnar balansen kring barnet skulle det kunna inverka på beslutet att anmäla. Den slutsatsen är inte möjlig att dra utifrån denna undersökning, men antagandet kan vara intressant att undersöka vidare.

När det gäller oro kring barn är balans runt barnet viktigt, och förändring är kanske inte det första steget om det finns tveksamheter kring om barnet far illa. Det visade inte minst de studier jag hänvisade till i problemformuleringen (Svensson 2008, Talsma, Bengtsson Boström & Östberg 2015) där både personal på BVC och förskolor och läkare hellre väljer att avstå anmälan om det finns tveksamheter kring oron.

I intervju svaren har jag inte kunnat uppfatta något uttryck för motsättning mellan professionerna inom förskolan, mellan förskolechefer och förskollärare. Jag har snarare fått en bild av ganska klara avgränsningar mellan professionerna där det finns ett ömsesidigt beroende av varandras funktioner. För att verkligen kunna förstå förhållandet mellan professioner inom förskolan hade det varit nödvändigt att även intervjua förskollärare i undersökningen.

6:4:2 Samverkan med socialtjänsten

Det är en genomgående negativ bild av samverkan med socialtjänsten som framkommer under intervjuerna:

får man bara ok från föräldrarna att göra återkoppling är det ju enkelt, annars blir det svårt att jobba vidare med föräldrarna - hade gärna haft ett annat samarbete med mer samtal gemensamt med socialtjänsten och föräldrarna, råd och stöd de kan få.. – Kim

Det visar sig att det finns en vilja till utökat samarbete samtidigt som det också finns en uppenbar brist i kunskapen om ramarna som styr varandras arbete.

jag kan referera till minst en handfull ärenden där socialtjänsten och förskolan kunnat samverka nära och med fokus på helheten och barnens bästa men det fungerar inte då de (socialtjänsten) jobbar i stuprör – generellt är det mycket svårt att få till ett samarbete med socialtjänsten – Kelly

I detta svaret bygger allt på negativa erfarenheter som förskolechefen har haft i sina möten med socialförvaltningen och även här finns brister i kunskapen om de lagar som reglerar

socialtjänstens arbete, Sett utifrån Abbotts teori om konflikter som kan uppkomma när tydligt avgränsade professioner tvingas samarbeta (Olofsson & Johnsson 2014) visar detta hur det kan bli när varje profession utgår från behoven i sin verksamhet istället för att söka ömsesidig samverkan för barnets bästa.

I intervjuerna med föräldrakooperativen berättar även de om negativa erfarenheter av samarbete med socialtjänsten. Trots att det funnits en kontaktperson kopplad till förskolan som kunnat ge råd och stöd kring orosanmälningar har det hänt att samarbetet har lett till försämrade relationer med föräldrarna enligt en av intervjupersonerna.

Svårigheterna beskrivs bland annat så här:

det är tokigt att det är så svårt med återkoppling och sekretessen, om vi från förskolan bryter det enda förtroende föräldrarna har med myndigheter och kanske flyttar barnet till en annan förskola, då får jag inte ringa och meddela att de bör ha koll på detta och detta. Då kan ju barnen falla mellan stolarna hur mycket som helst
– Francis

Här uttalas en tydlig irritation gentemot socialtjänsten, framförallt handlar det om återkoppling som enligt intervjupersonerna uteblir och det leder i sin tur till svårigheter i samarbetet med familjerna. Även om det finns en medvetenhet i att anledningen till socialtjänstens sätt att hantera samverkan kring ärendena ligger i de ramar och regelverk som styr verksamheten, finns det ett missnöje och kanske även ett misstroende med hur situationen hanteras. Vetskapen om att man inte är säker på hur det kommer att bli med återkopplingen verkar ha inneburit att man vid olika tillfällen avstått anmälan, enligt respondenterna.

I intervjuvaren finns en ”vi och dem” känsla i sättet socialtjänstens insatser beskrivs. Det verkar finnas en ganska klar bild redan innan över hur man från förskolans sida önskar att samverkan ska fungera och vilka faktorer som är viktiga att fokusera på. Detta kan ha sin förklaring i att förskolan är den verksamhet som i samband med anmälan känner barnet och dess familj mest och också är de som uppmärksammat oron för barnet.

Om jag ser på detta utifrån systemteorins begrepp kan förskolechefernas svar tolkas som att man i första hand önskar negativ feedback, det vill säga att få bekräftat det som förskolan redan uppmärksammat. Samtidigt har förskolan redan tagit beslutet att anmäla och syftet med det är att man söker en lösning och förändring. En förutsättning för förändring är positiv feedback som ger möjlighet att skapa nya mönster. Vid flera tillfällen

har också förskolecheferna beskrivit förskollärarnas oro för att relationen med föräldrarna ska påverkas negativt.

Men gällande samverkan med socialtjänsten har tidigare studier (Svensson Birgitta, Jansson Staffan 2008) visat att förskollärarna gärna sett att själva anmälningarna inte skulle ligga på deras roll utan skötas av ledningen med tanke på det nära förhållande som finns mellan förskollärare och föräldrar, det är en tydlig önskan som uttryckts.

6:5 Förskolornas rutiner för hantering av anmälan

6:5:1 Skillnader i rutiner

De rutiner för anmälan av oro på förskolorna som jag fått ta del av visar att de är utformade på olika sätt. I rutinen från den kommunala förskolan som skickades in till mig finns även en beskrivning av hur socialtjänsten hanterar en inkommen orosanmälan vilket gör att personalen på förskolan vet vad som sker efter kontakten med socialtjänsten. Denna rutin är en beskrivning av ärendets arbetsgång från upplevd oro till att anmälan lämnas till socialkontoret. Det anges inte i direktiven vem som gör vad eller vilken profession som är ansvarig för de olika delarna i rutinen men det står att oron ska diskuteras i arbetslaget och/eller med ledning innan beslut tas om att gå vidare med anmälan. Det står i riktlinjen:

Upplevd oro: Det börjar med att personal upplever oro för något barn/ungdom.
Därefter tas oron upp i arbetslag och/eller med elevhälsa, rektor. Riktlinjer
kommunal förskola

Vårdnadshavare informeras om att anmälan kommer att göras, utom i de fall där det finns misstanke om våld och barnet i första hand behöver skyddas.

Motsatt förhållande är det i kooperativens rutiner, där finns i första hand en tydlig uppdelning kring vem som ansvarar för vad i processen. Här anges:

Anmälan görs alltid av förskolechefen. Rutin föräldrakooperativ

Pedagog och förskolechef träffas och skriver anmälan till socialtjänsten gemensamt. Innan anmälan går vidare till socialtjänsten tar förskolechefen kontakt med den aktuella familjen

och bokar möte då även pedagogen närvarar, på det mötet presenteras den skrivna anmälan för familjen. Efter det gör förskolechefen anmälan till socialtjänsten.

Det andra kooperativet meddelade att de inte har någon skriven rutin men mailar och berättar att verksamhetsansvarig tillsammans med pedagogen tar kontakt med familjen och tillsammans gör upp en strategi kring hur man ska kunna stötta barnet. Om det är en akut situation görs en anmälan direkt till socialtjänsten utan att involvera familjen först.

I den kooperativa förskolan där det fanns skrivna rutiner var direktiven tydliga kring samarbetet med familjerna där de involveras tidigare i processen än på de kommunala förskolorna. Det kan inte tolkas som att familjerna på de kommunala förskolorna inte är en del av processen, men i rutinerna ges direktiv från och med att ärendet aktualiseras för ledningen. Hur oron ska hanteras i verksamheten när den först uppmärksammas anges inte.

6:5:2 Intervjuszvaren i relation till rutinerna

Det anges inte i den kommunala rutinen vilken profession som ska göra anmälan men i intervjun anger förskolechefen:

i princip blir jag alltid kontaktad av personalen vid oro kring barn, sen är det förskollärarna som skriver anmälan. Sen är det den ständiga diskussionen om vem som ska göra själva anmälan, jag eller pedagogerna, förskollärarna möter föräldrarna hela tiden men riskerar ju relationen med föräldrarna, det är svårt.. kommer du fram till något svar på det får du gärna höra av dig! – Kim

Det verkar vara upp till varje verksamhet att avgöra hur man vill hantera anmälan till socialtjänsten. Sett utifrån ett professionsperspektiv är ramarna för de olika rollerna inom förskolan ganska tydligt avgränsade enligt svaren på intervjuerna. Men det inte är tydligt var ansvaret ligger för att göra anmälan av oro som är en så ingripande insats, det kan skapa osäkerhet särskilt hos förskollärarna som samverkar både med föräldrar och ledning. Även förskolechefen uttrycker en osäkerhet i denna frågan.

På det kooperativ där det fanns skrivna riktlinjer berättade förskolechefen:

vi jobbar så nära föräldrarna, det är därför vi har bestämt att det är jag som förskolechef som gör anmälningarna, för att lägga konflikten utanför verksamheten – Francis

Här har man i verksamheten tagit ett beslut att det alltid är förskolechefen som anmäler utifrån att föräldrarna har beslutande del i verksamheten och jag utgår ifrån att de också varit delaktiga i att ta fram rutinen. Det är en tydlig strävan efter balans och målet är att samverka för barnets bästa. Min tolkning är att det enbart är ett syfte att informera föräldrarna om vad man från förskolans sida tänker göra och det framkommer inte hur situationen hanteras om föräldrarna inte samtycker utan motsätter sig till anmälan. Men trots att förskolechefen inte har rösträtt i styrelsen är anmälningsplikten reglerad i SOL kap 14 kap §1:4 (SFS 2001:453) och där innefattas även privat verksamhet. Barnet ska alltid komma i första hand och som jag uppfattar det reglerar denna rutin enbart de olika professionernas roller inom verksamheten och där ingår inte föräldrarna.

Intervjupersonen på det andra kooperativet berättar i intervjun att hen anser att det skulle vara skönt om det fanns reglerat vem som har ansvaret för anmälan då det är ett så litet ställe och man jobbar så intimt tillsammans. Det blir extra viktigt då för att inte skapa osäkerhet i relationen mellan personal och föräldrar.

Enligt Parsons teori (Klasson 2010) handlar definitionen av en profession om hur personen tar sig an uppgifter utifrån sin speciella kompetens. Enligt de skrivna rutinerna och hur intervjupersonerna beskriver arbetet ligger betoningen mer på funktion än på kompetens. Fokus är på att lösa uppgiften med så liten påverkan på relationen till föräldrarna som möjligt och ingen av intervjupersonerna uttrycker att de inte tycker det är lämpligt att uppgiften ligger på dem. Enligt Svensson (2008) anmäls bara en liten del av oron som uppfattas av förskollärarna vidare till socialtjänsten och detta beror till stor del på personalens rädsla för att förlora relationen till föräldrarna. Utifrån det som framkommer i studien (ibid) är det troligt att behovet av tydligt utformade riktlinjer hade uttryckts tydligare om intervjupersonerna varit förskollärare då samarbetet med föräldrarna är en stor del av deras profession.

6:6 Sammanfattning av analys

En del av syftet med denna undersökning var att öka förståelsen kring påverkansfaktorer vid anmälan av oro kring barn, den förkunskap jag hade med mig från tidigare studier handlade främst om förskollärarnas erfarenheter kring svårigheterna med anmälan. Efter analysen av empirin från intervjuerna har den bilden förstärkts, även förskolecheferna

beskriver dilemman förskolepersonalen står inför när det gäller att behålla balansen i relationen mellan verksamhet och föräldrar.

I intervjuerna framkommer inte någon uttalad osäkerhet kring vilka faktorer som påverkar eller hur oro kan definieras, kompetensen i verksamheten att uppmärksamma signaler kring att barn far illa beskrivs av intervjupersonerna som bra. Däremot visar undersökningen att det finns en osäkerhet kring att göra anmälan till socialförvaltningen, både gällande vem som ska göra själv anmälan, hur det kommer att påverka relationen till föräldrarna och hur samarbetet med socialtjänsten ska komma att fungera. Erfarenheterna av samarbetet med socialförvaltningen beskrivs på ett övervägande negativt sätt, samtidigt som flera av intervjupersonerna efterlyser ett bredare samarbete kring familjerna.

I de skriftliga rutinerna jag fick ta del av från förskolecheferna visar att det endast är på ett av kooperativen som det tydligt anges att anmälan ska skötas av förskolechefen, här finns också en kortare beskrivning av arbetsgången vid en anmälan. På det andra kooperativet finns inga skriva rutiner alls kring hanteringen av oro. Kooperativen skriver sina egna rutiner och då i samarbete med föräldrarna som utgör ledningen på förskolan.

Förskolecheferna har ingen rösträtt i styrelsen men enligt intervjuvaren lyssnar föräldrarna på dem särskilt när det gäller det pedagogiska ansvaret.

I de kommunala förskolornas rutiner nämns inget om ansvarsfördelningen vid en anmälan. Däremot är arbetsgången tydligt angiven och även hur förskolan ska gå tillväga i kontakten med familjen när en oro kring ett barn uppmärksammas.

7. Slutdiskussion

Förskolecheferna beskriver en viss osäkerhet kring hur neutrala förskollärarna kan förväntas vara i sin relation till föräldrarna, inte i form av kritik utan att de är medvetna om den balansgång som krävs av dem som arbetar närmast barnen och föräldrarna i verksamheten. Att den balansgången är svår att hantera har även förskollärarna uttryckt i olika studier som jag tidigare hänvisat till, bland annat examensarbetena från Göteborgs Universitet 2016 & Lunds Universitet 2017. Där har förskollärarna även uttalat en önskan om att ansvaret för anmälan till socialtjänsten ska ligga på ledningen för att åtgärden ska hållas utanför relationen med föräldrarna. Trots detta finns det, förutom på ett av

föräldrakooperativen, svagt stöd i rutinerna kring vem som ska ta det största ansvaret kring anmälningar till socialtjänsten. Då det uttrycks som ett behov från båda professionerna anser jag att det är märkligt att inte tydligare rutiner arbetats fram, vilket skulle om de fanns, underlätta för förskollärarna att agera vid misstanke om att ett barn far illa. När jag ser detta med utgångspunkt i den beskrivning som Winroth (1999) ger av begreppet profession där det ingår en överordning till klienten som måste underordna sig och lita på den professionelle, tänker jag att det borde vara lättare ju större distansen till klienten är. Även om föräldern är medveten om att grunden till anmälan är en oro som uppfattats av förskollärare nära barnet tror jag att det underlättar för samverkan med familjen om anmälan hålls utanför relationen, och allt som gynnar relationen till föräldrarna gynnar också barnets situation.

Systemteorin talar om att det ska finnas en interaktion mellan parterna som både är unik och bestå över tid för att något ska kallas system (Schjodt & Egeland 1994). Efter det jag fått till mig genom undersökningen anser jag att det finns en relation mellan föräldrar och förskollärare där gemensamt fokus är barnet vilket också gör varje relation unik. Det menar jag kan göra situationen svår för förskollärarna att renodlat arbeta professionellt. Jag tycker att undersökningen visar det som också Svensson (2008) beskrev i sin artikel att det kan finnas en fara i att ställa vinsten av att göra anmälan mot risken att förlora en god relation med föräldrarna även om syftet med båda alternativen är att skydda barnen. Att den faran finns anser jag att jag fått bekräftat genom denna undersökningen.

Ett fokus i undersökningen var att studera om relationen mellan förskola och föräldrar ser annorlunda ut på föräldrakooperativen än på kommunala förskolor vilket den gör enligt vad som framkommer i intervju svaren. Min tolkning av svaren är att gränserna för professionerna blir mindre tydliga på kooperativen och samverkan med föräldrarna har en direkt påverkan på verksamheten då de sitter i styrelsen. På kooperativen arbetar även förskolechefen i verksamheten olika mycket vilket troligen gör att de också har en mer personlig kännedom om familjernas situation. Jag har inte funnit tidigare undersökningar som visar på om det finns en skillnad i antalet anmälningar mellan kooperativ och kommunala förskolor. Men med tanke på hur tydligt relationen till föräldrarna beskrivs som en påverkansfaktor är det intressant att notera den ganska tydliga organisatoriska skillnaden mellan kooperativ och kommunal verksamhet. På ett av kooperativen hade endast en anmälan till socialtjänsten gjorts under de dryga trettio åren som

intervjupersonen arbetat där och på de kommunala förskolorna beskrivs detta som något relativt vanligt förekommande.

Det sätt som intervjupersonerna beskriver samarbetet med socialförvaltningen anser jag tyder på ett öppet intresse och behov av varandras kompetenser, samtidigt som det också framkommer att det saknas kunskaper om varandras professioner och uppgifter. Olofsson & Johnsson (2014) visar på skillnader mellan olika professioner, yrkesprofessionella och organisationsprofessionella, där lärare räknas till yrkesprofessionella och socionomer till den senare kategorin. Utan att närmare gå in på vad skillnaderna innebär tänker jag att det borde räcka med att vara medveten om att förutsättningarna för verksamheterna är olika och att det innebär ett nödvändigt skydd för barnen när det gäller att ge de insatser som är nödvändiga. Detta är viktigt att ha med i diskussioner kring samarbete mellan olika professioner i olika verksamheter, att inte från början gå in med föreställningen att det är svårt att samverka utan att istället fokusera på att använda all kompetens som finns i de olika professionerna. Frågan är om det ens är nödvändigt med kunskap om varandras yrkeskompetens, utan istället fokusera på att lita till olika professioners expertis och ha fokus på samverkan. Det skulle kunna göra att oron hos personalen kring vad som händer efter en anmälan och hur det påverkar barnet blir mindre och beslutet att gå vidare kanske mindre svårt att ta.

7:1 Vidare forskning

Det som visat sig i undersökningen är att det på olika sätt skiljer sig i professionernas avgränsningar mellan kommunala och kooperativa förskolor. Jag anser att det kunde vara intressant att gå djupare in på att se hur det påverkar vid oro kring barn och hur de olika verksamheterna kan lära av varandra. Att förskolechefen på föräldrakooperativ har ett professionellt samarbete med både förskollärarna och föräldrarna och hur balansen i den rollen påverkar vore också ett intressant område att studera vidare.

8. Referenslista

- Ahrne, Göran & Peter Svensson (2011) *Kvalitativa metoder och samhällsvetenskap. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) Handbok i kvalitativa metoder.* Malmö: Liber
- Beckman, Hanna & Martina Karlsson (2017) ”*Vi gjorde inte en anmälan - det var en oro*” *En kvalitativ studie om förskollärares syn på sin anmälningsplikt.* Examensarbete: Lunds Universitet
- Brante, Thomas (2014) *Den professionella logiken. Hur vetenskap och praktik förenas i det moderna kunskapssamhället.* Stockholm: Liber AB
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder.* Andra uppl. Malmö: Liber.
- Carlström, Jessica & Therese Sjögren (2016) *Anmälningskyldigheten inom förskolan –en kvalitativ studie om vilka faktorer som kan påverka förskollärares benägenhet att göra en orosanmälan och vikten av att se dessa ur ett helhetsperspektiv.* Examensarbete: Göteborgs Universitet.
- Cederborg, Ann-Christin (red.) (2014) *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete.* Malmö: Gleerups
- Klasson, Torgny (red.) (2010) *Professioner i offentlig förvaltning.* Lund: Studentlitteratur.
- Lagerberg, Dagmar & Claes Sundelin (2005) *Risk och prognos i socialt arbete med barn Forskningsmetoder och resultat.* Stockholm: Förlagshuset Gothia AB
- Lind, Rolf. (2014) *Vidga vetandet.* Lund: Studentlitteratur
- Lundén, Karin (2004) *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn.* Psykologiska institutionen. Avhandling, Göteborgs universitet.
- Nina Löfgren. ”*Fyra elever i varje klass tros leva nära någon med missbruksproblem*” [SVT Nyheter 7 januari 2018 kl. 19.37]
- Olofsson, Gunnar & Eva Johnsson (2014) *Professionella yrkesgruppers förhållande till andra yrken och professioner: samarbete, underordning eller konflikt?: En teoriprovande*

studie av förhållandet mellan sjutton svenska yrkesgrupper. <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:899448/FULLTEXT01.pdf>. [Hämtat 2018-03-07]

Regeringskansliet 2018. *Frågor och svar om att göra FN:s barnkonvention till svensk lag*. www.regeringen.se/artiklar/2017/07/fragor-och-svar-om-att-gora-fns-barnkonvention-till-svensk-lag/ [Hämtat: 2018-01-27]

Regeringens Proposition (2012/13:10)

Schjöldt, Borrik & Thor Aage Egeland (1994) *Från systemteori till familjeterapi*. Lund: Studentlitteratur

SFS (2001:453) Socialtjänstlagen.

SFS (2010:800) Skollagen

Skolverket 2016. *Tabell 2A, antal inskrivna barn, förskole enheter och antal barn per avdelning*. www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/forskola/barn-och-grupper [Hämtat: 2018-01-25]

Skolvalet (2018) *Din rätt att välja*. <http://skolvalet.nu> [Hämtat 2018-01-25]

Skolverket (2016) Lpfö 98. *Läroplan för förskolan*.

Socialstyrelsen (2012) *Dokumentation av barnets bästa inom socialtjänsten*.

Socialstyrelsen (2015) Grundbok i BBIC *Barns behov i centrum*.

Svensson Birgitta (2013) *Barn som riskerar att fara illa i sin hemmiljö - Utmaningar i ett förebyggande perspektiv*. Karlstad: Karlstads Universitet

Svensson, Birgitta & Staffan Janson (2008) Suspected child maltreatment: Preschool staff in a conflict of loyalty. *Early Childhood Education Journal*, Vol 36(1), Aug, 2008 pp. 25-31. Database: PsycINFO

Svensson, Birgitta, Henrik Andershed, Staffan Janson (2015) A Survey of Swedish Teachers' Concerns for Preschool Children at Risk of Maltreatment. *Early Childhood Education Journal*, v43 n6 p495-503 Nov 2015. (EJ1078296), Database: ER

Talsma, Marijke, Kristina Bengtsson Boström, Anna-Lena Östberg (2015) Facing suspected child abuse—What keeps Swedish general practitioners from reporting to child

protective services? *Scandinavian Journal of Primary Health Care*, Vol 33(1), Mar, 2015 pp. 21-26. Database: PsycINFO

Utrikesdepartementet INFO 05.059 (2006) *Mänskliga rättigheter – konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Utrikesdepartementet.

Vamstad, Johan (2012). *Co-production and Service Quality: The Case of Cooperative Childcare in Sweden*. *Voluntas: International Journal of Voluntary & Nonprofit Organizations*. Vol. 23 Issue 4, p1173-1188. 16p. DOI: 10.1007/s11266-012-9312-y. Database: Academic Search Complete

Vårdguiden 2018. *Besök på barnavårdcentralen, bvc*. www.1177.se/Vastra-Gotaland/Fakta-och-rad/Undersokningar/Undersokningar-pa-barnavardscentralen#section-3 [Hämtat: 2018-01-27]

Winroth, Karin (1999) *När management kom till advokatbyrån; om professioner, identitet och organisering*. Göteborg: Handelshögskolan Bokförlaget BAS

Öquist, Oscar (2003) *Systemteori i praktiken; systemteorins tillämpning inom utbildning, vård, socialt arbete*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB

9. Bilaga 1

Informationsbrev

Hej!

180201

Jag studerar på socionomprogrammet vid Lunds Universitet och skriver min kandidatuppsats under termin 6. Inom det arbetet har jag valt att göra en studie kring orosanmälningar från förskola till socialtjänsten. Syftet är att undersöka faktorer som förskollärare menar kan påverka vid deras bedömningar av orosituationer kring barnen samt försvårar respektive förenklar vid en anmälan till socialtjänsten.

För detta önskar jag intervjua några av era förskollärare som är intresserade av att delta. Intervjun tar ca en timme och jag kommer att genomföra ca sju intervjuer på förskolor i olika kommuner. Det är naturligtvis frivilligt att delta och medverkan kan avbrytas när som helst utan förklaring. Jag behöver er hjälp för att komma i kontakt med intresserade förskollärare.

För att jag ska ha möjlighet att aktivt delta i samtalet under intervjun och då jag är ensam intervjuare önskar jag att få spela in intervjun. Om inte förskolläraren känner sig bekväm med detta förs istället anteckningar under intervjun. Det är endast jag samt min handledare från utbildningen på Socialhögskolan som kommer att ha tillgång till materialet som kommer att raderas när uppsatsen är godkänd. Svaren kommer att avidentifieras och i redovisningen kommer varken namn på intervjupersoner, ort eller annan information som kan kopplas till verksamheten att visas. Resultatet av intervjuerna kommer bara att användas till denna uppsats. När uppsatsen är godkänd kommer den att finnas tillgänglig i Lunds Universitets biblioteksdatabas för uppsatser.

Om ni kan förmedla kontakt till intresserade förskollärare önskar jag att intervjuerna kan genomföras under vecka 7 eller 8, när det passar er bäst. Önskar svar senast den 9/2 om tid och kontaktuppgifter. Hoppas detta väcker intresse och att ni hör av er!

Med vänliga hälsningar

Rose-Marie Paulsson

Mail: ro6575pa-s@student.lu.se

Mobil: XXXX-XXXXXX

Handledare: Maria Bangura Arvidsson, Universitetslektor i socialt arbete.

Mail: maria.bangura_arvidsson@soch.lu.se

10. Bilaga 2

Intervjuguide

Bakgrund

Berätta om dig själv, välj det du tycker är relevant.

Exempel på intressant information;

- Antal år i yrket och på denna arbetsplats
- Andra arbetslivserfarenheter
- Utbildning, även kompetensutveckling

Nuvarande arbetssituation

Beskriv den verksamhet där du arbetar idag.

- Åldersgrupp på barnen
- Storlek på förskolan
- Upptagningsområdet för förskolan
- Familjernas situation
- Organisationen, hur är den uppbyggd
- Arbetslaget, samtal kring enskilda barn
- Kontakten med föräldrarna

Vid oro kring barn

- Beskriv vad du tänker när jag säger oro kring barn?
- När det uppstår, diskuterar ni i arbetslaget och/eller med ledningen?
- Nämn faktorer som du skulle beskriva som risker och som leder till oro/extra uppmärksamhet kring ett barn. Kan vara både hos barnet själv och i dess familj/omgivning
- Är det några av dessa riskfaktorer du anser att man bör vara särskilt uppmärksam på?
- Nämn de faktorer du skulle beskriva som skydd mot dessa risker. Kan vara både hos barnet själv och i dess familj/omgivning.
- Är det någon av dessa skyddsfaktorer du anser vara mer betydelsefulla än andra?

Orosanmälan

- Har du någon erfarenhet av att du eller ditt arbetslag, har gjort en anmälan på grund av oro till socialtjänsten?
- Upplever du att det finns stöd/rutiner som gör att du känner dig trygg med att bedöma oro kring barn och göra anmälan?
- Vid bedömning av oro kring ett barn, finns det faktorer kopplade till familjens situation som kan påverka beslutet att anmäla till socialtjänsten?
- Har du någon erfarenhet av samarbete med socialtjänsten? Finns det något du skulle vilja vara annorlunda för att underlätta samarbetet?

Avslutning

- Hur upplevde du att bli intervjuad och prata om dessa frågor?
- Är det något du vill tillägga eller undrar innan vi avslutar?
- Mina kontaktuppgifter om det uppkommer funderingar eller annat som gör att du vill kontakta mig.